

Protocol 4107

Archeologische Begeleiding Waterbodems

Dit protocol maakt onderdeel uit van de Kwaliteitsnorm Nederlandse archeologie Waterbodems. Deze Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), is op 18-12-2014 vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie, ondergebracht bij de SIKB te Gouda.

INHOUDSOPGAVE

Doel.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Plaats in het archeologische proces.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Proces.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Deelproces 1: Uitvoeren veldwerk	3
Deelproces 2: Uitwerken archeologische begeleiding	3
Actoren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Deelproces 1: Uitvoeren veldwerk	5
Deelproces 2: Uitwerken archeologische begeleiding	6
SPECIFICATIES ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING WATERBODEMS	7
AB01wb	8
AB02wb	9

Eigendomsrecht

Dit protocol is opgesteld in opdracht van en uitgegeven door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). Het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie, ondergebracht bij SIKB, beheert dit protocol inhoudelijk. De actuele versie staat op de website van SIKB (www.sikb.nl) en is op elektronische wijze tegen ongewenste aanpassingen beschermd. Het is niet toegestaan om wijzigingen aan te brengen in de originele en door het CCvD Archeologie goedgekeurde en vastgestelde teksten met het doel hieraan rechten te (kunnen) ontleen.

© Copyright SIKB

Overname van tekstdelen is toegestaan met bronvermelding. Alle rechten berusten bij SIKB.

Bestelwijze

Dit protocol is, evenals de beoordelingsrichtlijn waarbij dit hoort, in digitale vorm kosteloos te verkrijgen bij SIKB. Een ingebonden versie kunt u bestellen tegen kosten, op te vragen bij SIKB.

Helpdesk/gebruiksaanwijzing

Voor vragen over inhoud en toepassing van dit protocol kunt u terecht bij SIKB.

PROTOCOL 4107 ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING WATERBODEMS

Doel

Archeologische begeleiding beoogt inzicht te geven in de aan- of afwezigheid van, in dit geval, archeologische waarden in het kader van een niet-archeologische bodemingreep, in waterbodems. Er worden twee typen resultaten onderscheiden:

1. Inzicht in de archeologische betekenis van het gebied;
2. Registratie van de aangetroffen waarden.

De aanleiding kan zijn dat het vooronderzoek c.q. de inventarisatie niet met een sluitende waardering kon worden afgerond.¹ Archeologische begeleiding is ook een middel in het geval resten van bijvoorbeeld schepen verspreid liggen, en deze alsnog geborgen moeten worden voor *ex situ* behoud. De archeologische begeleiding wordt altijd voorafgegaan door het voortraject, bestaande uit bureauonderzoek en eventueel inventariserend veldonderzoek. Archeologische begeleiding is geen vervanging van inventariserend veldonderzoek en geen vervanging van een opgraving. De KNA Waterbodems gaat uit van een gangbare inventarisatie, die resulteert in een selectieadvies, op grond waarvan de bevoegde overheid een selectiebesluit neemt. Dit kan inhouden: fysiek beschermen, opgraven en/of archeologisch begeleiden.

Plaats in het archeologisch proces

Archeologische begeleiding van waterbodems is bedoeld als alternatief in situaties waarin er problemen zijn met het voortraject. Het kan noodzakelijk zijn indien het voortraject onvoldoende informatie heeft opgeleverd om tot een betrouwbare gespecificeerde verwachting te komen. Een archeologische begeleiding is dus geen vervanging voor inventariserend veldonderzoek of opgraven. Een advies tot archeologische begeleiding mag daarom alleen worden gegeven in het soort situatie als hierboven genoemd.

Indien de bevoegde overheid n.a.v. de archeologische begeleiding besluit tot het (doen) uitvoeren van vervolgacties (opgraven, beschermen), gelden daarvoor de geëigende kwaliteitseisen.

Een archeologische begeleiding wordt uitgevoerd op basis van een PvE. De intensiteit van de archeologische begeleiding is maatwerk, en kan sterk verschillen per project. Er kan sprake zijn van de constante aanwezigheid van een archeoloog (actieve begeleiding), of van een periodieke aanwezigheid, of aanwezigheid op afroep (passieve begeleiding). Hierover moeten vooraf heldere afspraken gemaakt worden, vastgelegd in het PvE.

Proces

Binnen het proces archeologische begeleiding waterbodems worden de volgende deelprocessen onderscheiden:

Deelproces 1: Uitvoeren veldwerk

Om het onderzoekskader vast te kunnen stellen, is het nodig te weten wat de aanleiding is voor de uitvoering van de archeologische begeleiding. Tevens moeten de begrenzings van het gebied en de beperkingen, waarbinnen de begeleiding uitgevoerd dient te worden, duidelijk zijn. Het uitvoeren en registreren van waarnemingen tijdens niet-archeologische waterbodempverstorende activiteiten is gericht op het vaststellen van de aan- en afwezigheid van archeologische waarden.

---

¹ Onderzoek in waterbodems kent immers meer beperkingen qua zichtbaarheid en methoden dan onderzoek op landbodems.

Deelproces 2: Uitwerken archeologische begeleiding

Ter afsluiting van de archeologische begeleiding, worden de resultaten vastgelegd in een eindrapport.

Actoren

1. KNA archeoloog specialisme Waterbodems
2. Senior KNA archeoloog specialisme Waterbodems

Deelproces 1: Uitvoeren van het veldwerk				
no	activiteit	procedure/beschrijving	Actor	spec
1.1	Opstellen Plan van Aanpak archeologische begeleiding	Op basis van de resultaten van het al uitgevoerde bureauonderzoek en het PvE, wordt het Plan van Aanpak archeologische begeleiding opgesteld met daarin de opzet van het onderzoek. Tevens is hierin verwoord de verantwoordelijkheden en gemaakte afspraken met de opdrachtgever.	KNA-archeoloog specialisme Waterbodems	VS01
1.2	Aanmelden archeologisch onderzoek bij Archis	Voor aanvang wordt het onderzoek aangemeld in Archis.		
1.3	Uitvoeren archeologische begeleiding	Uitvoeren van (de verschillende onderdelen van) de archeologische begeleiding. Dit bestaat uit het registreren van waarnemingen gericht op het vaststellen van de aan- en afwezigheid van archeologische waarden.	KNA-archeoloog specialisme Waterbodems	VS04 AB01wb AB02wb
1.4	Melden eerste bevindingen bij Archis	Uiterlijk twee weken na beëindiging van de veldwerkzaamheden worden de eerste bevindingen (vondstmeldingen) van het onderzoek aan Archis gemeld.		
OK	CONTROLE	De processtappen 1.1 t/m 1.4 worden gecontroleerd door de senior KNA archeoloog specialisme Waterbodems. Indien het onderzoek en de gegenereerde documenten beantwoorden aan alle eisen, zet de senior KNA archeoloog specialisme Waterbodems zijn/haar handtekening/paraaf op de documenten en wordt het proces vrijgegeven voor deelproces 2: de uitwerking van het onderzoek.		
	VERBETEREN			
	STOP	Einde van deelproces 1.		

Deelproces 2: Uitwerken archeologische begeleiding				
no	activiteit	procedure/beschrijving	Actor	spec
2.1	Analyseren resultaten archeologische begeleiding	Alle gegevens verzameld tijdens de archeologische begeleiding worden geanalyseerd om tot een waardering van het onderzoeks-terrein te komen.	KNA-archeoloog specialisme Waterbodems	
2.2	Opstellen standaardrapport archeologische begeleiding	De resultaten van de uitwerking worden vastgelegd in een standaardrapport.	KNA-archeoloog specialisme Waterbodems	VS05
OK	CONTROLE	De processtappen 2.1 t/m 2.4 worden gecontroleerd door de senior KNA archeoloog specialisme Waterbodems. Hij/zij toetst of de waardering in het rapport antwoord geeft op de vraagstelling in de opdracht. Indien akkoord geeft de senior KNA archeoloog Waterbodems met het zetten van zijn/haar handtekening/paraaf de documenten vrij en kan verder worden gegaan met processtap 2.5.		
	VERBETEREN			
2.3	Aanleveren standaardrapport archeologische begeleiding aan RCE en bevoegde overheid	De RCE en de bevoegde overheid krijgen, zodra gereed doch uiterlijk binnen twee jaar na beëindiging van de veldwerkzaamheden, het standaardrapport aangeleverd, ongeacht of is voldaan aan het goedkeuringsvereiste.		
2.4	Overdracht onderzoeksgegevens aan Archis	De relevante resultaten worden binnen twee maanden na afronding van het standaardrapport aangeleverd bij Archis.		
2.5	Aanleveren van documentatie bij het depot	De documentatie wordt binnen twee jaar na afronding van het veldwerk conform de eisen van de deponhouder (/eigenaar vondsten) bij het aangewezen depot aangeleverd.		DS01 DS02
2.6	Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot	Digitale documentatie wordt binnen twee jaar na afronding van het veldwerk overgedragen aan het e-Depot (www.edna.nl).		DS05
OK	CONTROLE	De processtappen 2.3 tot en met 2.6 worden gecontroleerd door de Senior KNA archeoloog Waterbodems. Hij/zij controleert de ontvangstbevestigingen van RCE, de bevoegde overheid, Archis, e-Depot en de overdrachtsverklaring van het depot. Indien akkoord legt hij/zij dit vast. Hiermee wordt het proces beëindigd.		
	VERBETEREN			
	STOP	Einde van het proces.		

SPECIFICATIES ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING WATERBODEMS

spec	Omschrijving
AB01wb	Archeologische waarnemingen tijdens archeologische begeleiding
AB02wb	Vastleggen van archeologische waarnemingen tijdens archeologische begeleiding

AB01wb

Archeologische waarnemingen tijdens archeologische begeleiding

Toelichting

Een archeologische begeleiding vindt alleen plaats tijdens niet-archeologische waterbodemverstorende activiteiten. Het zelf vrijleggen van eventueel aanwezige archeologische waarden behoort dus niet tot de begeleiding. Het verzamelen van vondst- en monstermateriaal moet alleen indicatief gebeuren, d.w.z. zoveel als noodzakelijk is voor het verkrijgen van de hieronder genoemde informatie. Wanneer er vondsten verzameld worden, dan dienen deze conform de specificaties OS11wb, OS16wb, OS17wb en DS03wb behandeld en gedeponeerd te worden.

Procesbeschrijving

Het verrichten van waarnemingen tijdens niet-archeologische bodemverstorende activiteiten.

Kwaliteitseisen

Bij waarnemingen tijdens een begeleiding kan een onderscheid gemaakt worden tussen de wijze waarop de eventueel aanwezige archeologische waarden waargenomen dienen te worden en een algemene ruimtelijke indeling van de waarnemingen.

Bij de uitvoering van de waarnemingen dienen m.b.t. de algemeen ruimtelijke indeling vijf categorieën onderscheiden te worden:

1. Archeologische waarden *in situ* waargenomen;
2. Geen archeologische waarden *in situ* waargenomen;
3. Activiteit was niet archeologisch begeleidbaar;
4. Activiteit is niet archeologisch begeleid;
5. Losse vondst. Bij het aflopen van de stort in een archeologisch begeleid traject, kunnen zaken als b.v. herkenbare scheepsonderdelen aangetroffen worden, die niet meer *in situ* in verband liggen en waarvan de herkomst dus onduidelijk is.

Bij de waarnemingen van archeologische waarden worden vier categorieën onderscheiden:

1. Geïsoleerde waarneming;
2. Groep waarnemingen;
3. Enkele vondst of monster;
4. Verzameleenheid van vondsten.

AB02wb

Vastleggen van archeologische waarnemingen

Toelichting

De gegevens worden vastgelegd, met als doel het doen van een uitspraak over de aard, omvang, periode en kwaliteit van de waargenomen archeologische waarden. Over de wijze van registratie, b.v. middels tekeningen of andere wijze, worden doelbewust geen specificaties geformuleerd. De mogelijkheden daarvoor worden bepaald door de aard, omvang en snelheid van de bodemverstorende activiteit en de mogelijkheid daarbinnen voor archeologische begeleiding.

Procesbeschrijving

Het vastleggen van de archeologische waarnemingen tijdens de uitvoering van de begeleiding.

Kwaliteitseisen

Bij het vastleggen van waarnemingen, moet een onderscheid gemaakt worden tussen de wijze waarop de onder AB01wb beschreven waarnemingscategorieën geregistreerd worden en de eventueel daarbinnen aanwezige archeologische waarden.

1. Archeologische waarden *in situ* waargenomen

- Van waargenomen archeologische waarden worden te allen tijde de coördinaten aangegeven, met een nauwkeurigheid van maximaal 5 m voor de X- en Y-coördinaten en 0,1 m voor de Z-coördinaat. De X/Y/Z-waarden moeten, voor zover mogelijk, uiteindelijk gerelateerd zijn aan het landelijk coördinatenstelsel en NAP/LAT.
- De gevolgde methodiek van de bodemverstorende activiteit moet beschreven worden, waarbij de diepte en de aard van de ingreep aangegeven zijn.
- Een beschrijving van de geologische opbouw van het desbetreffende trajectdeel.
- Bij de registratie van archeologische waarden dienen minimaal de volgende gegevens vastgelegd te worden:
  - wijze van registratie van de waarnemingen;
  - interpretatie van de -archeologische waarden;
  - eventuele relatie tussen waargenomen waarden.
- De waargenomen archeologische waarden worden conform processtap 3.3 van deelproces 3 Uitwerken IVO Onderwater-Verkenning geëvalueerd.

2. Geen archeologische waarden *in situ* waargenomen

- Van gebieden waar tijdens de begeleiding geen archeologische waarden zijn aangetroffen, worden ten allen tijde de coördinaten aangegeven, met een nauwkeurigheid van maximaal 5 m voor de X- en Y-coördinaten en 0,1 m voor de Z-coördinaat. De X/Y/Z-waarden moeten, voor zover mogelijk, uiteindelijk gerelateerd zijn aan het landelijk coördinatenstelsel en NAP/LAT.
- De gevolgde methodiek van de bodemverstorende activiteit moet beschreven worden, waarbij de diepte en aard van de ingreep aangegeven zijn.

3. Activiteit niet archeologisch begeleidbaar

- Van de gebieden die niet archeologisch begeleid konden worden, te allen tijde de coördinaten aangegeven met een nauwkeurigheid van maximaal 5 m voor de X- en Y-coördinaten en 0,1 m voor de Z-coördinaat. Voor waarnemingen onder water volstaat over het algemeen een GPS-meting. De X/Y/Z-waarden moeten, voor zover als mogelijk, uiteindelijk gerelateerd zijn aan het landelijk coördinatenstelsel en NAP/LAT.
- Reden vermelden waarom de activiteit niet begeleidbaar was.

4. Activiteit niet archeologisch begeleid

- Van de gebieden die niet archeologisch begeleid zijn, te alle tijde de coördinaten aangegeven met een nauwkeurigheid van maximaal 5 m voor de X- en Y-coördinaten en 0,1 m voor de Z-coördinaat. De X/Y/Z-waarden moeten, voor zover als mogelijk, uiteindelijk gerelateerd zijn aan het landelijk coördinatenstelsel en NAP/LAT.
- De reden vermelden waarom de activiteit niet begeleid is.

5. Losse vondst

- De vindplaats van (belangrijke) losse vondsten wordt globaal op de ontwerpplattengronden van het betreffende project gemarkeerd.
- De waargenomen archeologische waarden worden conform processtap 3.3 van deelproces 3 Uitwerken IVO Onderwater-Verkennend geëvalueerd.